

Моріс ЛЕБІАН

ТИ ЧУЄШ, ЯК ПАДАЮТЬ КРАПЛІ?

У дворі великого будинку, де жила баронеса Ассерман, задзеленчав дзвоник. Покоївка вийшла і майже відразу повернулася з конвертом у руці.

— Там прийшов якийсь добродій, він каже, що пані запросили його на четверту годину.

Баронеса Ассерман розпечатала конверт і дістала звідти візитку, на якій було надруковано:

АГЕНЦІЯ БАРНЕТА Безкоштовні консультації

— Проведіть пана в мій будуар.

Валерія Ассерман — прекрасна Валерія, як називали її понад тридцять років, а сьогодні вже немолода, досить повна і яскраво нафарбована дама — досі зберігала великі претензії. Вона була вишукано вдягнена, а гордовитий і майже різкий вираз її обличчя був, проте, пом'якшений відтінком ширості, не позбавленої певного шарму. Будучи дружиною банкіра Ассермана, вона пишалася своїми розкішними апартаментами, своїми знайомствами, своїм великим будинком і взагалі усім, що її оточувало. Світська хроніка ставила їй у провину кілька дещо скандальних амурних пригод. Ходили навіть чутки, ніби чоловік мав намір розлучитися з нею.

Спочатку вона зайшла до кімнати барона Ассермана, літнього чоловіка зі слабким здоров'ям, який пережив кілька серцевих нападів і вже не один тиждень лежав у постелі. Вона запитала, як він почувається, й неуважно поправила подушки, підкладені йому під спину. Він запитав тихим голосом:

— Там, здається, був дзвінок?

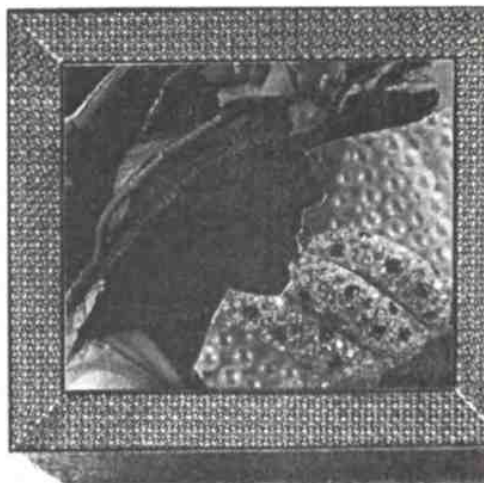
— Атож,— відповіла вона.— То прийшов детектив, якого мені рекомендували. Він займеться нашою справою. Кажуть, це людина виняткових здібностей.

— От і гаразд,— сказав банкір.— Ця історія неабияк мене турбує, і що більше я про це думаю, то менш вона мені здається зрозумілою.

Валерія, вираз обличчя в якої теж був стурбований, вийшла з чоловікової кімнати й попрямувала до свого будуару. Там уже чекав її суб'єкт досить дивного вигляду — добре збудований, кремезний, широкоплечий, але вдягнений у чорний, чи радше зеленавий, сурдут, тканина якого блищала, наче шовк парасольки. Молоде енергійне обличчя з виразними рисами різко контрастувало з шерехатою, зморшкуватою цеглистою шкірою. Холодні насмішкуваті очі зблискували іскорками хлоп'ячої жвавості за скельцем монокля, який він прикладав то до правого, то до лівого ока.

— Пан Барнет? — запитала вона.

Він нахилився, і не встигла вона прибрати свою руку, як він поцілував її з

аристократичною вишуканістю та ще й покладав язиком, мовби оцінюючи тонкі пахощі, які струменіли від цієї руки.

— Джим Барнет, готовий вам служити, пані баронесо. Одержавши вашого листа, я затримався лише на хвилину, щоб почистити сурдут...

На якусь мить вона завагалася, чи не показати своєму дивному гостеві на двері, але він тримався з такою невимушеністю вельможного пана, чудово обізнаного з усіма умовностями світської куртуазності, що вона розгубилася і знайшла тільки промовити:

— Мені сказано, що ви маєте дар розплутувати складні справи...

Він посміхнувся з виразом поблажливої зверхності.

— Атож, я справді обдарований умінням проникати в суть неясного...

Голос звучав лагідно, але тон був владний, і вся його поведінка несла на собі відбиток тонкої і проникливої іронії. Він здавався таким упевненим у собі та в своїх талантах, що неможливо було не розділити цю його переконаність, і Валерія відчула, що відразу підпала під вплив цього нікому не відомого простакуватого детектива, керівника приватного бюро розслідувань. Розгнівана на себе, вона спробувала взяти реванш.

— Мабуть, нам слід відразу обговорити ті умови, на яких...

— В цьому нема потреби, — заявив Барнет.

— Одначе, — і вона посміхнулася в свою чергу, — ви ж не працюєте лише для слави?

— Агенція Барнета надає свої послуги безкоштовно, пані баронесо.

Вона здавалася розчарованою.

— Я воліла б, щоб наша угода передбачала певне відшкодування, певну винагороду...

— Так би мовити, чайові? — пожартував він.

Вона наполягала:

— Проте я не можу...

— Залишатись у мене в боргу? Вродлива жінка ніколи не буває ні перед ким у боргу.

І відразу, аби трохи пом'якшити, безперечно, зухвалий тон цієї своєї репліки, він додав:

— А втім, не турбуйтеся, пані баронесо. Хоч би якими були скромні послуги, що їх я матиму втіху надати вам, я влаштую так, аби ми нічого не були одне одному винні.

Що означали ці темні слова? Що цей суб'єкт заплатить сам собі? Він усе влаштує — але як?

Валерія несамовіть здригнулась і збентежено почервоніла. Цей чоловік пробуджував у ній невиразну тривогу, той страх, який людина переживає, зненацька застукавши у своєму помешканні грабіжника-зломщика. У неї також раптом виникло відчуття... авжеж, о Господи... у неї виникло відчуття, що перед нею закоханий, який обрав такий дивний спосіб проникнути до неї в дім. Але що вона має робити за цих обставин? Вона була налякана, та дивний гість уже так підкорив її своїй волі, що вона була готова цілком довіритися йому — і хай буде що буде. Тому, коли детектив запитав її, які причини спонукали її звернутися до агенції Барнета, вона заговорила відразу й без довгого вступу. Пан Барнет попросив її бути якомога лаконічнішою й не відхилятися від суті — він поспішав і не міг приділити їй надто багато часу.

— Це сталося позаминулої ночі, — сказала вона. — Після кількох партій у бридж, зіграних з моїми друзями, я досить рано уклалася в ліжку і, як звичайно, швидко заснула. Десь о четвертій ранку — о четвертій десять, якщо бути точною — мене розбудило якесь шарудіння, стукіт, а потім рипнули, мовби зачинаючись, двері. Всі ці звуки долинали з мого будуару...

— Тобто з кімнати, в якій ми зараз перебуваємо? — урвав її Барнет.

— Атож, причому ця кімната однією своєю стіною суміжна з моєю спальнею (гість зробив шанобливий уклін у напрямку цієї спальні), а протилежною — з коридором, який веде до службових сходів. Я не полохлива. Почекавши хвилину, я встала з постелі.

Барнет знову вклонився — цьому видінню баронеси, яка підводиться з ліжка.

— Оже,— промовив він,— ви підвелися...

— Я встала з постелі, увійшла сюди й увімкнула світло. В кімнаті нікого не було, але ось ця маленька вітрина впала на підлогу з усім, що в ній було, і деякі дрібнички та статуетки розбилися. Я увійшла до спальні чоловіка, який читав, напівсидячи в ліжку. Він нічого не чув. Він дуже стривожився й подзвонив старшому лакею, який ретельно обшукав увесь дім. Уранці ми викликали поліцію.

— І наслідки? — спитав Барнет.

— Вони не знайшли жодного знаку, який би указував на те, що в домі побував небажаний гість. Як він увійшов? Як вийшов? Таємниця. Але під стільчиком для ніг між уламками розбитих антикварних дрібничок було знайдено половинку свічки і шило з брудним дерев'яним руків'ям. Ми довідалися, що надвечір попереднього дня слюсар-сантехнік ремонтував крани над умивальником мого чоловіка в його туалетній кімнаті. Коли допитали слюсаревго роботодавця, він упізнав інструмент, і в його ж таки майстерні було знайдено другу половинку свічки.

— Тобто, з цього боку, ви маєте цілком вичерпні свідчення,— урвав її Джим Барнет.

— Так, але, з другого боку, ми маємо відомості не менш достовірні, які вкрай заплутують загальну картину того, що сталося. Розслідування показало, що о шостій вечора згадуваний слюсар сів на швидкий поїзд і виїхав до Брюсселя, куди прибув опівночі, тобто за три години до того шарудіння, яке мене розбудило.

— Ото чортівня! І коли ж він вернувся?

— Він не вернувся. Востаннє його бачили в Антверпені, де він смітив грішми без розбору.

— І це все?

— Абсолютно все.

— Хто провадив розслідування?

— Інспектор Бешу.

Барнет, здавалося, зрадів неймовірно.

— Бешу? Та це ж один з моїх найкращих друзів, пані баронесо! Нам часто доводилося працювати разом.

— Та він же й порадив мені звернутися в агенцію Барнета.

— Либонь, тому, що сам він наштотхнувся на глуху стіну, хіба не так?

— Достеменно так.

— Мій чудовий друзяка Бешу! О, як би я хотів йому прислужитися!.. І вам теж, пані баронесо, повірте... Вам особливо!..

Барнет підійшов до вікна, притиснувся лобом до шибки і так стояв кілька хвилин, поринувши в роздуми. Відбиваючи пальцями по склу ритм, він насвищував якусь танцювальну мелодію. Нарешті обернувся до баронеси і сказав:

— І Бешу, і ви, пані, переконані, що йдеться про спробу пограбування, чи не так?

— Авжеж, і про спробу невдачу, бо ж нічого вкрадено не було.

— Припустімо. В усякому разі, ця спроба мала певну конкретну мету. Яку? Ви мусите це знати.

— Не знаю,— відповіла Валерія, перед тим на мить завагавшись.

Детектив посміхнувся.

— Ви мені дозволите, пані баронесо, шанобливо стулити плечима?

І, не чекаючи відповіді, показав пальцем на одну з обтягнутих шовком панелей, якими був оздоблений будуар по всьому периметру над плінтусом, і запитав тим докірливим тоном, яким звертаються до дитини, котра сховала якусь річ:

— Що там, під цією панеллю?

— Нічого там немає,— роздратовано кинула баронеса. — Що ви хочете цим сказати?

Джим Барнет сказав дуже серйозним тоном:

— Я хочу цим сказати, що найповерховіший огляд дає підстави зробити висновок, що краї цього прямокутника тканини трохи потерті, пані баронесо, що в окремих місцях вони прилягають до дерева не зовсім щільно, а тому, пані баронесо, я маю всі підстави припустити, що під цією панеллю у стіну вроблено потаємний сейф.

Валерія здригнулася. Як міг цей Барнет за такими майже непомітними прикметами здогадатися, що... Рвучким рухом вона відсунула вказану панель. Під нею відкрилися невеличкі сталеві дверця, і баронеса стала гарячково натискати на три кнопки замка. Неусвідомлена тривога опанувала її. Попри всю неймовірність такого припущення, вона запитувала себе, а чи не встиг загадковий незнайомець пограбувати її за ті три хвилини, поки перебував тут сам-один?

За допомогою ключа, який Валерія дістала з кишені, вона нарешті відчинила дверці, й на її губах заграла усмішка полегкості. Єдина схована там річ була на місці — чудове перлове намисто, яке вона швидко схопила і яке трьома кільцями обвилось навкруг її зап'ястка.

Барнет засміявся.

— От ви й заспокоїлися, пані баронесо — а даремно! Ці злодії-зломщики — народ зухвалий і спритний. Не послішайте радіти, бо це справді чудове намисто, і не дивно, що його у вас украли.

Вона запротестувала.

— Але ж нічого у мене не вкрали. Якщо хтось і намагався заволодіти цією річчю, його спроба зазнала невдачі.

— Ви так гадаєте, пані баронесо?

— Так ось же воно, моє намисто! Звичайно ж, я так гадаю, бо тримаю його у своїх руках! Коли якусь річ украдуть, вона зникає. Ось же воно, ось!

Він спокійно її поправив:

— Ви тримаєте в руках намисто. Але чи певні ви, що це *ваше* намисто? Чи певні ви, що воно має якусь вартість?

— Які можуть бути сумніви? — розсердилася вона. — Ще й двох тижнів не минуло, як мій ювелір оцінив його в півмільйона франків.

— Два тижні тому... Тобто за п'ять днів до тієї ночі... Врахуйте, що я нічого не знаю... Я не робив йому експертизу... Я тільки припускаю... І я вас запитую, невже жодна підозра не домішується до вашої переконаності?

Валерія завмерла. Про яку підозру він говорить? Щоб вона має підозрювати? Почуття невірадної тривоги наростало в ній, розбуджене наполегливістю співрозмовника. Вона зважувала перли, що лежали купкою на її розкритих долонях, і вони здавались їй усе легшими й легшими. Вона пильно до них придивилася, і її очі стали розрізняти якісь інші відтінки барв, незвичні відблиски, ці перли видались їй занадто гладенькими, сумнівно досконалими — одне слово, вона побачила безліч деталей, одна тривожніша за іншу. І десь у глибині її свідомості засвітився вогник істини, щодалі виразніший і погрозливіший.

Барнет захитів веселим смішком.

— Чудово! Чудово! До вас почало доходити! Ви на правильній дорозі! Ще одне невеличке зусилля, пані баронесо, і вам усе стане ясно. Адже все так логічно. Ваш ворог не просто вкрав у вас перли — він їх підмінив. Тобто нічого начебто не зникло, і якби не брязкіт розбитої вітрини, усе відбулося б у непроглядній темряві й залишилося б у невідомості. Ви б до самого кінця світу не знали, що справжнє намисто зникло і що на ваших білосніжних плечах красується намисто з фальшивих перлів.

Фамільярність Барнетових слів та поведінки не вразила Валерію. Вона навряд чи й помітила їх, бо цілком поринула у власні думки. Барнет нахилився до неї, не даючи їй змоги передихнути, йдучи прямо до своєї мети, говорив далі.

— Отже, маємо перший незаперечний факт — намисто зникло. Не станемо зупинятись на півдорозі і, знаючи тепер, що крадіжка відбулася, спробуймо з'ясувати, хто ж крадій. Цього вимагає логіка добре проведеного розслідування. А вже коли ми знайдемо нашого крадія, нам залишиться тільки забрати в нього украдену річ — оце й стане третім етапом нашого співробітництва.

Він по-дружньому поплескав Валерію по руках.

— Підбадьортеся, баронесо. Ми успішно просуваємось вперед. І спочатку, якщо дозволите, я висуну невеличку гіпотезу. Гіпотеза — чудовий метод розслідування. Отже, припустімо, що ваш чоловік, попри свою хворобу, в ту ніч знайшов у собі сили доплентати сюди, в цю кімнату, зі свічкою в руках, що про всяк випадок він прихопив і забутого слюсарем інструмента, що він відкрив сейф, що він незграбно перекинув ящик-вітрину і що він утік звідси, злякав-

шиш, що ви почули брязкіт,— яким тоді все стає зрозумілим! У цьому випадку не випадає дивуватися, що ніхто не входив до будинку і не виходив із нього, а тому поліція не змогла виявити жодних слідів. Цілком поясненим стає і той факт, що сейф було відкрито без злому, адже барон Ассерман у ті роки, коли він мав солодкий привілей заходити у ваші особисті апартаменти, певно, не один раз приходив сюди з вами, бачив, як ви відкривали замок, занотовував у пам'яті клацання та проміжки між ними, підраховував кількість змішуваних зазубрин і в такий спосіб поступово відкрив три літери шифру.

«Невеличка гіпотеза», як висловився Барнет, здавалося, сповнювала прекрасну Валерію все більшим жахом у міру того, як він розгортав перед нею її послідовні етапи. Можна було подумати, що він усе бачив на власні очі й тепер пригадував, як воно було.

Вкрай приголомшена, Валерія лише пробелькотіла:

— Та ви з глузду з'їхали! Мій чоловік нездатний... Якщо хтось сюди й приходив у ту ніч, то був не він... Припускати те, що ви припускаєте,— абсолютний абсурд!

— А існувала копія вашого намиста? — урвав її Барнет.

— Так... З остороги ми замовили таку копію відразу після купівлі намиста чотири роки тому.

— І де вона, та копія?

— У мого чоловіка,— ледь чутно прошепотіла Валерія.

Джім Барнет весело підсумував:

— Саме цю копію ви зараз і тримаєте у своїх руках. Саме нею він і підмінив справжні перли, які забрав собі. Чому він це зробив? Оскільки статок барона Ассермана внеможливілює всяку спробу підозрювати його в крадіжці, нам доведеться пошукати пояснень інтимнішого характеру... Помста?.. Намір помучити... образити... можливо, покарати? А якої ви про це думки? Жінка, коли вона молода і гарна, може припуститися певних необачних вчинків, цілком зрозумілих, але в очах чоловіка непростених... Деякі чоловіки схильні судити своїх дружин надто суворо... Пробачте мені, пані баронесо. Я не маю права проникати в таємниці вашого приватного життя. Я хочу тільки, з вашою допомогою, з'ясувати, де зараз ваше намисто.

— Ні! — закричала Валерія, відсахнувшись назад. — Ні, ні, ні!

Несподівано вона відчула, що не спроможна далі терпіти присутність цього помічника, який за кілька хвилин розмови, майже пустої і жартівливої, і діючи всупереч усім правилам розслідування з диявольською легкістю відкрив усі таємниці, що огортали її, і з такою собі насмішуватою добродушністю показав їй ту першу, до якої доля її підштовхувала. Вона більше не хотіла чути його саркастичного голосу.

— Ні,— з упертою рішучістю повторила вона.

Він уклонився.

— Як вам зручніше, пані. Я не маю найменшого наміру накидати вам свої послуги силоміць. Я прийшов сюди, щоб допомогти вам настільки, наскільки ви цього бажаєте. До того ж ми з вами дійшли до такої точки, де ви можете обійтися й без моєї допомоги, адже ваш чоловік неспроможний виходити з дому й, безперечно, він би не повісив настільки нерозсудливо, щоб довірити комусь перли на зберігання, тож він напевне заховав їх десь у своїх апартаментах. Добре обшукайте його кімнати, і ви знайдете своє намисто. Мій друг Бешу видається мені цілком придатним для цієї маленької професійної роботи. Ще одне слово. Якщо я вам знадоблюся, телефонуйте мені в агенцію від дев'ятої до десятої вечора. Мое вам шанування, пані.

Він знову поцілував їй руку, і вона не зважилася її прибрати. Він пішов перхильцем, усім своїм виглядом показуючи, що дуже задоволений собою. Він перетнув двір, і хвіртка за ним зачинилася.

Того ж таки вечора Валерія покликала інспектора Бешу, чия постійна присутність у домі Ассерманів здавалася цілком виправданою, й розпочалися пошуки. Бешу, сумлінний поліцай, учень знаменитого Ганімара, віддавав перевагу перевіренім методам своєї професії. Він поділив спальню, туалетну кімнату та осо-

бистий кабінет барона на окремі сектори, які обшукував по черзі. Намисто з потрійним разком перлів — це, зрештою, не така маленька річ, аби її можна було надійно сховати від такого експерта, як він. Проте після цілого тижня упертих пошуків — а працював він навіть ночами, коли, користаючись із того, що барон Ассерман ковтав снодійні таблетки, — він мав змогу обшукати навіть його ліжко й постіль, — інспектор Бешу визнав свою поразку. Намиста в домі не було.

Попри свою інстинктивну відразу Валерія відчула спокусу знову звернутися в агенцію Барнета й попросити допомоги в нестерпного персонажа, що викликав у неї таке роздратування. Він, звичайно, знову цілуватиме їй руку й називатиме її любобо баронесою, але в неї було відчуття, що лише він спроможний відшукати її намисто.

Але сталася подія, давно очікувана, але від того не менш несподівана, яка прискорила розв'язку. Якось попоłudні прибігла служниця й повідомила свою пані, що баронові дуже зле. Витягшись на дивані, біля дверей своєї туалетної кімнати, він задихався. Риси його обличчя спотворилися — певно, він терпів лютий біль.

Перелякана Валерія зателефонувала лікареві. Барон прошепотів:

— Пізно... Занадто пізно...

— Та ні ж бо, — заперечила дружина. — Запевняю тебе, все буде гаразд.

Він спробував підвестися.

— Пити... — попросив він і, хитаючись, спробував доплентати до туалетної кімнати.

— Але ж ти маєш воду в карафі, мій друже.

— Ні, ні... Я хочу з-під крана...

— Що це за примха?

— Принеси мені... Тієї...

І він знову впав на диван, знесилений. Вона швидко відкрутила кран умивальника, на який він їй показав, потім узяла склянку й наповнила її, та, коли вона принесла йому воду, він відмовився пити.

Запала довга мовчанка. Лише дзюркотіла вода, виливаючись із незакрученого крана. Риси обличчя вмирушого загострилися.

Він подав їй знак, що хоче говорити. Вона нахилилася до нього. Але, мабуть, не бажаючи, щоб слуги його почули, він попросив:

— Ще... Ще ближче...

Вона завагалася, ніби їй страшно було почути те, що він їй скаже. Але погляд чоловіка був таким владним, що вона підкорилася й, опустившись навколішки біля його ложа, майже притулила вухо до його губів. Він зашепотів досить незв'язні слова, зміст яких їй довелося відгадувати:

— Перли... Намисто... Ти мусиш знати, перш ніж я відійду... Ти ніколи мене не любила... Ти одружилася зі мною... заради моїх грошей...

Вона обурено запротестувала проти цього звинувачення, висунутого в цю урочисту хвилину, але він схопив її за руку і повторив слабким голосом людини, яка марить:

— ...заради моїх грошей... і ти це довела своєю поведінкою... Ти не була мені доброю дружиною, тому я й вирішив тебе покарати. Саме зараз я тебе й караю... о моторошна радість... єдина доступна для мене... і я помру спокійно, знаючи, що перлів уже нема... Ти чуєш, як вони падають і змиваються водою? О Валеріє, як я тебе покарав!.. А краплі падають... падають... Ти чуєш, як падають краплі, як дзюркоче вода?..

Він остаточно знесилився. Слуги перенесли його на ліжко. Незабаром прибув лікар, прийшли також дві старі кузини, яких попередили і які вже не виходили з кімнати вмирушого. Вони, здавалося, пильно стежили за кожним рухом Валерії, готові трупом лягти, але не допустити її до шухляд та комодів.

Агонія тривала довго. Барон Ассерман помер на світанку, більше не промовивши жодного слова. На вимогу кузин усі меблі в кімнаті були негайно опечатані. Й почалися довгі години сидіння над мерцем.

Через два дні після похорону прийшов нотар небіжчика й сказав, що має переговорити з Валерією сам на сам.

Вираз обличчя в нього був поважний і стурбований, і він почав так:

— Пані баронесо, я повинен виконати дуже неприємну місію, і я хочу покінчити з цим якомога скоріше, передусім запевнивши вас, що я не схвалював і не схвалюю тієї несправедливості, яка була вчинена вам на шкоду. Але мої заперечення наштотхнулися на незламну волю. Ви знаєте, яким упертим був небіжчик барон Ассерман і попри мої зусилля...

— Благаю вас, пане, поясніть, що ви маєте на увазі...— пробелькотіла Валерія.

— Зараз поясню, пані баронесо. Річ у тім, що в мене на руках перший заповіт пана Ассермана, складений двадцять років тому, де ви проголошуєтеся його законною і єдиною спадкоємицею. Але я повинен повідомити вас, що місяць тому барон сповістив мене, що він склав новий заповіт, за яким увесь свій статок відписав кузинам...

— Цей новий заповіт у вас?

— Прочитавши мені його, барон замкнув його ось у цій шухляді. Він висловив бажання, щоб його було зачитано через тиждень по його смерті. Лише після цієї дати можна буде зламати печать.

Тепер баронеса Ассерман зрозуміла, чому кілька років тому, після кількох дуже прикрих непорозумінь, коли між ними вибухали шалені сварки, чоловік порадив їй продати всі свої коштовності й купити на ті гроші перлове намисто. Тепер, позбавлена спадщини і з фальшивими перлами на руках, вона залишилася без жодних засобів до існування.

За день до того, як мали бути зламані печаті, перед дуже скромною на вигляд халабудою на вулиці Лаборд зупинився автомобіль. На халабуді був напис:

АГЕНЦІЯ БАРНЕТА
Відкрито від другої години до третьої
Безкоштовні консультації

З автомобіля вийшла дама в глибокій жалобі й постукала у двері халабуди.

— Заходьте,— крикнув хтось ізсередини.

Дама увійшла.

— Хто там?— запитав голос, який вона впізнала і який долинув із задньої кімнати, відокремленої від агенції завісою.

— Баронеса Ассерман,— сказала вона.

— А! Прошу вашого пробачення, пані. Сідайте. Я буду через хвилину.

Поки Валерія Ассерман чекала, вона встигла окинути поглядом контору. Кімната була майже порожня: стіл, два старі крісла, голі стіни, ніде ані папок, ані паперів. Телефонний апарат був тут єдиною окрасою і єдиним робочим інструментом. Проте на попільничці лежало кілька недокурок дуже дорогих сигарет, а в повітрі витали якісь ніжні й витончені пахощі.

Завіса в глибині кімнати зненацька відсунулась, і з'явився Джім Барнет, жвавий і усміхнений. Той самий витертий сурдуг, та сама погано зав'язана краватка, той самий монокль, підвішений на чорній стрічечці.

Він швидко нахилився й поцілував натягнуті в рукавичку пальці Валерії.

— Як ся маєте, баронесо? Для мене така радість, таке щастя, що ви прийшли... Але що сталося? Ви в жалобі? Нічого серйозного, сподіваюся? Ох Боже, який же я йолоп! Тепер пригадую... Це барон Ассерман, чи не так? Яке горе! Такий чарівний чоловік... Як палко він вас любив! До речі, що там у вас було?

Він дістав із кишені записника й перегорнув кілька сторінок.

— Баронеса Ассерман... Так, так... Пригадую... Фальшиві перли. Чоловік-крадій... Вродлива жінка... Дуже вродлива жінка... Вона має зателефонувати... Так от, моя люба пані,— закінчив він іще фамільярнішим тоном,— я досі чекаю цього дзвінка.

І знову Валерія була роздратована його поведінкою. Хоч вона й не збиралася вдавати, що гірко оплакує чоловікову смерть, проте їй було справді сумно, а до суму домішувався моторошний страх перед майбутньою вбогістю. Останні дні були для неї дуже тяжкими — невідчепні видіння руїни та злиднів, нічні кошмари, напади каяття, жаху та розпачу залишили невитравні сліди на її змарнілому обличчі... А цей веселий, розв'язний і балакучий суб'єкт, до якого вона прий-

шла зі своїм горем, поводитись так, наче абсолютно не розуміє, в якому становищі вона опинилася.

Щоб надати їхній розмові належного тону, вона з великою гідністю розповіла про все, що сталося, і, уникаючи звинувачувати свого чоловіка, про те, що повідомив їй нотар.

— Чудово! Дуже добре! — вигукнув детектив зі схвальною усмішкою. — В який досконалий логічний ланцюг усе це поєднується! Приємно переконалися в тому, що ця хвилююча драма розгортається саме так, як і слід було сподіватися!

— Приємно? — перепитала Валерія неживим голосом.

— Авжеж,приємно. Мій друг, інспектор Бешу, либонь тишився від широкого серця... Бо ж, сподіваюся, він вам усе пояснив?

— Що пояснив?

— Як то що? Невже він не розплутав перед вами вузол інтриги, не відкрив пружину всього дійства? Це ж бо така кумедія! Ото, мабуть, Бешу реготав!

Джім Барнет принаймні реготав весело й довго.

— Цей фокус із умивальником — яка знахідка! Радше водевіль, аніж драма! Але ж і дотепно придумано! Звичайно, я відразу внюшив, у чому тут річ, і коли ви мені розповіли про слюсаря, я вгадав зв'язок між удаваним ремонтом умивальника і планами барона Ассермана. Я собі сказав: «Але ж, нехай йому біс, у цьому вся суть! Надумавши підмінити намисто, барон водночас підготував добру криївку для справжніх перлів!» Бо для нього це було важливо, хіба не так? Якби він просто забрав у вас перли й звелів кинути їх у Сену, як непотрібну річ, що її хочуть позбутися, це була б тільки половина помсти. А щоб ця помста була повною, солідною і абсолютною, йому треба було зберігати перли десь поруч, тобто знайти схованку, яка була б і близькою, і водночас недоступною. Так він і зробив.

Джім Барнет вочевидь дуже тишився і, сміючись, провадив:

— Так він і зробив, викликавши слюсаря і давши йому відповідні розпорядження. Він, либонь, сказав йому приблизно так: «Ану, друже, огляньте оцю зливальну трубу під моїм умивальником. Вона йде вниз майже до плінтуса і виходить із моєї туалетної кімнати під дуже малим кутом нахилу, чи не так? Так от, ви спробуйте ще поменшити нахил, а отут, у цьому найтемнішому закутку, ви навіть підійміть трошки трубу, щоб утворилася ніби виїмка, куди, в разі потреби, можна було б щось покласти. А коли ми відкриємо кран, вода потече крізь зливальну трубу, заповнить виїмку і змие ту річ. Ви мене зрозуміли, друже? Так? Тоді просвердліть мені в трубі збоку дірку діаметром близько сантиметра і в такому місці, щоб її не було видно. Ось тут, наприклад... Чудово! А тепер заткніть її каучуковим корком. Заткнули? Дякую, друже. Тепер мені лишається тільки винагородити вас за роботу і скласти з вами невеличку угоду. Нікому про це жодного слова, гаразд? Тримайте язика за зубами. Ось вам на квиток до Брюсселя, виїдете о шостій вечора. А ось три чеки, на які ви одержите там гроші, — по чеку на місяць. А через три місяці повертайтеся в Париж. До побачення, друже...» Після цього — потиск рук. І тієї ж таки ночі ви почули брязкіт у своєму будуварі, ваші перли підмінили на фальшиві, а справжні було покладено до приготовленої криївки, тобто запхано до труби. Ну, а що було далі, ви знаєте. Відчувши близьку смерть, барон вас покидав: «Прощу тебе, склянку води. Ні, не з карафи... Я хочу з-під крана». Ви зробили, як він просив. І це було карою, жажливою карою, яку ви здійснили власною рукою, відкрутивши кран. Вода тече, змиває перли, й барон у захваті белькоче: «Ти чуєш? Вони покотилися... Вони провалилися в небуття».

Баронеса слухала, зацікавлена й схвилювана, але щό передусім вразило її в жакливій розповіді Барнета, то це навіть не відкриття того, як люто ненавидів її чоловік, а один факт, щодо якого не лишалося жодних сумнівів.

— Отже, ви знали? — прошепотіла вона. — Ви знали правду вже тоді?

— Звичайно, — відповів він. — Адже це мій фах.

— І ви нічого мені не сказали!

— Даруйте, пані баронесо, але ж ви самі не дали мені розповісти про те, що я знав або мав ось-ось відкрити. Ви мене тоді відіслали — і досить-таки брутально. Я людина ненав'язлива і наполягати не став. До того ж мені треба було ще перевірити свої здогади.

— І ви їх перевірили? — пробелькотіла Валерія.
— Атож. З простої цікавості.
— Коли?
— Тієї ж таки ночі.
— Тієї ж таки ночі? Ви зуміли проникнути в дім? У ту кімнату? Але ж я нічого не чула...

— О, я вмію працювати безшумно... Барон Ассерман теж нічого не чув... А тим часом я...

— А тим часом ви?..
— А тим часом я для цілковитої певності побільшив дірку в трубі... Ту саму дірку, крізь яку туди запхали перли.

Вона здригнулася.

— І що ж? Ви їх там бачили?

— Бачив.

— Перлини?

— Вони були там.

Валерія промовила тихо, здушеним голосом:

— Але якщо перли були там, ви ж могли... їх узяти...

Він не став заперечувати.

— Але ж погодьтеся, що, якби не я, Джім Барнет, то їх спіткала б доля, яку для них визначив барон Ассерман, готуючись до близької смерті, доля, яку він описав так барвисто... пригадуєте: «Вони котяться... вони падають у небуття... Ти чуєш, як падають краплі, як дзюркоче вода?..» І він би таки здійснив свою пошту... на превеликий жаль. Таке чудове намисто... справді раритетна річ!

Валерія не була схильна до нападів шалу чи до вибухів люті, бо це порушило б гармонію її образу. Але цього разу вона настільки втратила самовладання, що стрибнула на Барнета, як тигриця, і вхопила його за комір.

— Це грабунок! Ви авантюрист... Я відразу вас розкусила... Авантюрист! Пройдисвіт!

Слово «пройдисвіт» привело молодика в захват.

— Я — пройдисвіт? Як дотепно, як влучно сказано!

Але Валерія не заспокоїлася. Вона бігала по кімнаті, тремтячи від люті, й кричала:

— Я це так не залишу! Віддайте мої перли — і негайно, а то я покличу поліцію.

— О, як це вульгарно звучить! — вигукнув він. — І як нетактовно для такої гарної жінки, як ви, отак кричати на людину, яка зробила все, щоб захистити ваші інтереси!

Вона стнула плечима і владно промовила:

— Мое намисто!

— Звичайно ж, воно ваше, а чие ж іще? Невже ви гадаєте, що Джім Барнет грабує людей, які зробили йому честь, звернувшись до нього з проханням про допомогу? Що сталося б з агенцією Барнета, яка цілком ґрунтує свою добру славу на бездоганній порядності та некорисливому служінні? Я ніколи не взяв зі своїх клієнтів жодного су. А якщо я зберіг ваші перли, то, виходить, я злодій, пройдисвіт, як ви сказали? Ось ваше намисто, дорога баронесо!

І він поклав на стіл торбинку з перлами.

«Дорога баронеса» схопила її тремтячою рукою. Вона була приголомшена, вона не вірила власним очам. Невже цей чоловік ось так просто повертає їй її скарб?.. Але, мабуть, у неї виникла підозра, що це тільки миттєвий імпульс, бо вона кинулася до дверей, не сказавши й слова подяки.

— Як ви поспішаєте! — сміючись, вигукнув він. — Ви навіть не порахували їх. Триста сорок п'ять перлин. Усі вони тут. І цього разу — справжні.

— Атож... — пробелькотіла Валерія. — Я знаю...

— Ви цього певні? Це справді ті самі перли, які ваш ювелір оцінив у півмільйона франків?

— Так... Ті самі.

— Ви готові в цьому заприсягнутися?

— Звичайно.

- В такому разі, я їх у вас куплю.
— Ви їх у мене купите? Що ви хочете цим сказати?
— Тільки те, що вам так чи так доведеться продати їх, адже ви залишилися без засобів до існування. По чом би не продати їх мені, тим більше, якщо я дам за них таку ціну, якої ніхто більше не дасть... Я пропоную вам за них удвадцятро більше, аніж вони реально коштують, — десять мільйонів франків. Ага, ви здивовані? Десять мільйонів — це вам не абищо.
— Десять мільйонів!
— Саме в таку цифру оцінюють спадщину барона Ассермана.

Валерія зупинилася біля самих дверей.

— Спадщину мого чоловіка, — сказала вона... — Я нічого не розумію. Поясніть.

Джім Барнет відповів лагідним голосом, роблячи наголос на кожному слові:

— Моє пояснення буде коротким. У вас є вибір — або перлове намисто, або спадщина.

— Перлове намисто або спадщина? — повторила вона розгублено.

— Саме так, присягаюся Богом. Кому дістанеться спадщина, залежить від двох заповітів, перший на вашу користь, а другий на користь двох старих кузин, багатих, як Крез, і, певно, лютих, як дві старі відьми. Хіба не так ви мені пояснили? Так от, якщо другого заповіту не знайдуть, законним буде перший.

Вона глухо промовила:

— Завтра зламають печаті й відкриють шухляду. Заповіт у ній.

— Може, він там, а може, його там і нема, — насмішкувато заперечив Барнет.
— Я навіть осмілюся припустити, що, на мою скромну думку, його там нема.

— Хіба це можливо?

— Дуже можливо... і навіть дуже ймовірно... Я, здається, пригадую зараз, що коли після нашої розмови я прийшов увечері оглянути трубу під умивальником, я скористався з нагоди й відвідав також апартаменти вашого чоловіка. Адже він спав таким міцним сном!

— І ви взяли заповіт? — спитала вона, затремтівши.

— Читайте!

І він розгорнув перед нею аркуш паперу з печатями, де вона впізнала почерк свого чоловіка й прочитала такі слова:

«Я, нижчепідписаний, Ассерман Леон-Жозеф, банкір, на підставі деяких фактів, добре їй відомих, заявляю, що моя дружина, Валерія Ассерман, позбавляється будь-яких прав на мою спадщину і що...»

Далі вона не стала читати. Голос застрів у неї в горлі, й вона знеможено впала у крісло й, занепокоєна, пробурмотіла:

— Ви вкрали цього документа!.. Я не хочу бути вашою співницею... Воля мого бідолашного чоловіка має бути виконана!..

Джім Барнет розвів руками з виразом широкого захвату на обличчі.

— Чудові слова, моя люба пані! Обов'язок вимагає від нас самопожертви, і я щиро захоплююся вами... а надто беручи до уваги той факт, що цей обов'язок дуже несправедливий щодо вас. Адже оті дві старі карги абсолютно не заслуговують на будь-яке співчуття, й ви прирікаєте себе на злидні на догоду дріб'язковій ненависті пана Ассермана. Подумати тільки! За якісь незначущі провини, скоєні в юності, ви згодні прийняти таку несправедливу кару! Прекрасна Валерія буде позбавлена розкоші, до якої вона звикла, і муситиме жити в злиднях! А проте, я все ж таки благаю вас трохи поміркувати, вельмишановна пані. Добре зважте свої дії та їхні наслідки. Будьмо цілком відверті: якщо перли покинуть оцю кімнату, нотар одержить завтра другий заповіт, і ви будете позбавлені спадщини.

— А якщо ні?

— Якщо намисто залишиться тут, то другого заповіту ніхто ніколи не знайде, й ви успадкуєте все майно. Десять мільйонів франків — і то завдяки Джімові.

Його голос звучав саркастично, і Валерія відчула себе мов безпорадне звірятко в пастці. Здавалося, пальці цього інфернального персонажа зімкнулись у неї на горлі, й вона не могла навіть поворухнутись. Якщо вона не віддасть йому на-

мисто, заповіт завтра буде зачитано. Благодати такого супротивника марно, він не поступиться.

Джім Барнет на мить вийшов у задню кімнату, затулену завісою, й повернувся, спокійно витираючи фарбу, якою було вимашене його обличчя, немов актор, що звільняється від гриму.

Тепер його вигляд абсолютно змінився — обличчя стало молоде і свіже, з гладенькою здоровою шкірою. Замість зав'язаної якимсь безформним вузлом брудної нашийної хусточки на ньому була тепер елегантна краватка останньої моди. Добре скроєний костюм замінив колишній витертий до блиску сурдут непевного кольору. І його спокійна поведінка, його усмінене обличчя свідчили, що він не боїться ані доносу, ані зради. Він був переконаний, що Валерія ніколи не наважиться сказати про все нікому, навіть інспекторові Бешу. Таємниця залишиться між ними двома.

Він нахилився до неї і сказав, сміючись:

— Що ж, мені здається, ви тепер дивитеся на це більш розважливо. От і гаразд! Зрештою, кому спаде на думку, що багата баронеса Ассерман носить намісто з фальшивих перлів? Жодній із ваших подруг. Жодному з ваших друзів. Таким чином ви одним пострілом уб'єте двох зайців, зберігши і вашу законну спадщину, і намісто, яке всі вважатимуть справжнім. Хіба ж це не чудово? Хіба життя знову не стане для вас приємним і безтурботним? Це буде життя щасливе, життя, яке надасть вам безліч можливостей для розваг і флірту.

В ту мить Валерія не мала ані найменшого бажання віддаватися розвагам чи фліртові. Вона обдарувала Джіма Барнета поглядом, сповненим люті й ненависті, підвелась і рушила до виходу з виглядом світської королеви, що покидає ворожий салон під нищівними поглядами своїх недоброзичливців.

Торбинка з перлами залишилася на столі.

— І це вони називають порядною жінкою! — вигукнув Барнет, схрестивши руки в позі людини, яку змагає добродічне обурення. — Чоловік позбавляє її спадщини, щоб покарати за пустощі... а вона нехтує його волю! Вона приховує його заповіт, обманює нотаря і грабує старих кузин. Яке паскудство! І як приємно бути тим, хто відновлює справедливість і карає винного!

Спритним рухом Джім Барнет поклав намісто туди, де йому й належало бути, тобто собі в кишеню. Потім, докінчивши свій туалет, тицьнувши сигару в зуби, а монокль у око, він покинув агенцію.

